

ค่าสินไหมทดแทนในคดีละเมิด

๑. ประวัติความเป็นมาของค่าสินไหมทดแทน

๑.๑ กฎหมายโรมัน

๑.๒ ระบบกฎหมายสำคัญของโลก

- Civil Law

- Common Law

๑.๓ กฎหมายไทย

- ระบบกฎหมายเก่า (กรุงศรีอยุธยา, กรุงรัตนโกสินทร์)

- ป.พ.พ.

๒. กรณีศึกษาค่าสินไหมทดแทน

๒.๑ ค่าสินไหมทดแทนอันมิใช่ตัวเงิน

- ค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายต่อจิตใจ

๒.๒ ค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการลงโทษ (Punitive Damages)

๑. ประวัติความเป็นมาของค่าสินไหมทดแทน

๑.๑ กฎหมายโรมัน

- สมัยโบราณ

- กฎหมายตาลิโอ (Lex Talionis) คือ กฎหมายที่ยอมรับการแก้แค้น

- รัฐมีความมั่นคงขึ้น

- ห้ามแก้แค้น

- สิทธิลงโทษเป็นของรัฐ

- ยุคโรมัน (ราว ๔๕๐ ปีก่อนค.ศ.)

- The 12 Tables กฎหมาย ๑๒ โต๊ะ โดยแผ่นที่ ๘ ได้ระบุข้อความถึงละเมิดกับอาญาไว้ว่าคืออะไร

๑.๒ ระบบกฎหมายสำคัญของโลก

- ระบบ Civil Law (ศตวรรษที่ ๖)

- Obligation : ถือว่าค่าสินไหมทดแทนเป็นหนี้

- Corpus juris civilis ประมวลกฎหมายแพ่งโรมัน

ในศตวรรษที่ ๖ นี้ ค่าสินไหมทดแทนเริ่มมีความชัดเจนขึ้น โดยในประมวลกฎหมายแพ่งได้บัญญัติไว้ว่า ค่าสินไหมทดแทนนั้นเป็นหนี้ (Obligation) ซึ่งผู้กระทำละเมิด (ลูกหนี้) ต้องชดใช้ให้แก่ผู้เสียหาย (เจ้าหนี้)

ซึ่งก่อนหน้านี้อาจไม่มีการแยกละเมิดและอาญาออกจากกันอย่างชัดเจน

- ระบบ Common Law (ศตวรรษที่ ๑๓)

- Writ of Tresspass หมายถึงศาลหลวงได้ออกให้ผู้พิพากษาไปพิจารณา ซึ่งก็จะเป็นแต่ละเรื่องไป เช่น วินิจฉัยไว้ในเรื่องบุกรุก หรือเรื่องประมาทเลินเล่อ เป็นต้น

ในกลุ่มประเทศที่ใช้ระบบ Common Law นั้น ได้กำหนดค่าสินไหมทดแทนตามประเภทของคดีที่ได้มีการตัดสินไว้

สังเกต ในศตวรรษที่ ๑๓ นี้ คดีได้เริ่มมีการจับกลุ่มกันเป็นรูปธรรม

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างระบบ Civil Law และ Common Law

Civil Law

- ปรากฏเรื่องคำสินไหมทดแทนใน Corpus juris civilis

- มีลักษณะเป็นหนี้
เยียวยา

- ผลจากการที่ถือว่า ละเมิดเป็น “หนี้”
ต้องดูว่า ผิดนัดเมื่อไหร่ ซึ่งมาตรา ๒๐๖
ทดแทน

ให้ถือว่า หนี้ละเมิดผิดนัดมาตั้งแต่เมื่อ
และ

ทำละเมิด เพราะฉะนั้น ทันทีที่มีการทำ
ละเมิดและก่อให้เกิดความเสียหายขึ้น หนี้
ก็เกิดแล้ว และจะมีผลให้เริ่มคิดดอกเบี้ย

สังเกต

๑. เรื่องคำสินไหมทดแทนในระบบ Common Law และ Civil Law มีความแตกต่างกัน
๒. หลักเกณฑ์เรื่องคำสินไหมทดแทนกำหนดขึ้นเพื่อทดแทนสิทธิในการแก้แค้น
๓. หลักเกณฑ์เรื่องคำสินไหมทดแทนในทางแพ่ง เป็นหลักในเรื่องหนี้ ซึ่งจะไม่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “โทษ” ซึ่งจะเป็นเรื่องของกฎหมายอาญา

Common Law

- ปรากฏในคำพิพากษา

- ไม่มีลักษณะเป็นหนี้ แต่เป็นการ
ความยุติธรรมเป็นเรื่อง ๆ ไป

- ผลเมื่อไม่ถือว่า ละเมิดเป็น “หนี้”
ศาลจึงจะเป็นผู้กำหนดคำสินไหม

ขึ้นมา โดยพิจารณาจากข้อเรียกร้อง

ข้อโต้แย้งของโจทก์และจำเลยในคดี

๑.๓ กฎหมายไทย

- ระบบกฎหมายเก่า

กรุงศรีอยุธยา ได้รับอิทธิพลมาจากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นกฎหมายของศาสนาฮินดู ซึ่งมีหลักการว่า ห้ามแก้แค้น (เหมือนโดยบังเอิญกับกฎหมายของยุโรป)

กรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการปรับหลักเกณฑ์ในกฎหมายตราสามดวง โดยละเมิด หมายถึง การฟ้องเรียกค่าปรับ

กรณี “ค่าปรับ” ในกฎหมายตราสามดวงนี้จะหมายถึง ๒ ส่วน

- ๑) ฟินัย ซึ่งจะตกเป็นของหลวง
- ๒) สิ้นไหม จะตกเป็นของผู้เสียหาย

- ป.พ.พ.

ต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ หลักเกณฑ์เรื่องฟินัยก็ไปอยู่ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ ส่วนสิ้นไหมก็มาอยู่ใน ป.พ.พ. ฉบับแรก ในพ.ศ. ๒๔๖๖

คำสิทธิใหม่ทดแทน

๑. หลักเกณฑ์ทั่วไป มาตรา ๔๓๘ มาตรา ๔๔๒

- ตามมาตรา ๔๓๘ วรรคหนึ่ง ผู้ที่มีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเรื่องคำสิทธิใหม่ทดแทนคือ ศาล การที่จะพิจารณาเรื่องคำสิทธิใหม่ทดแทนนี้ก็เป็นดุลพินิจโดยของศาล
- ในมาตรา ๔๔๒ กฎหมายก็ให้อำนาจดุลพินิจแก่ศาล ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนผิด เมื่อโจทก์ฟ้องคดีละเมิดเรียกคำสิทธิใหม่ทดแทน จำเลยจะต้องยื่นคำให้การต่อสู้ในประเด็นที่ว่า โจทก์ก็มีส่วนผิดเช่นเดียวกัน
- มาตรา ๔๔๔ วรรคสอง ให้อำนาจศาลที่จะกล่าวในคำพิพากษาว่า สงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีก ... แต่ในสภาพปัจจุบันที่ผู้พิพากษาต้องรับผิดชอบสำนวนคดีจำนวนมากแล้ว การสงวนสิทธิดังกล่าวจึงไม่มี (ผมเข้าใจเอง อย่าเชื่อ ต้องถาม)

๒. ความหมายของค่าสินไหมทดแทน

๒.๑ การคืนทรัพย์ มาตรา ๔๓๙

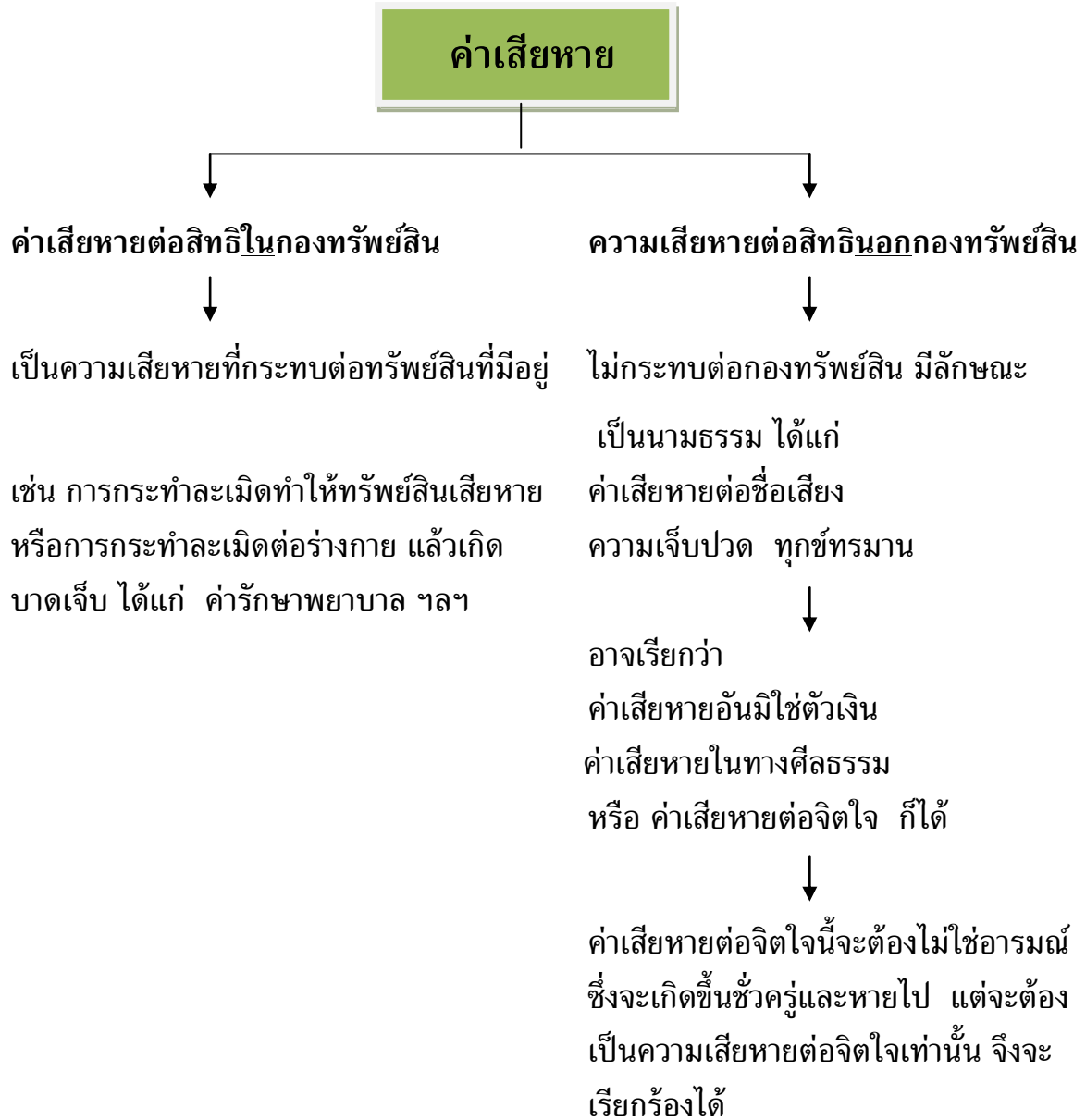
๒.๒ การใช้ราคาทรัพย์ มาตรา ๔๔๐ ๔๔๑ ในกรณีที่ทรัพย์นั้นเสียหายจนไม่อาจใช้คืนได้ ก็ต้องใช้ราคาทรัพย์แทน

๒.๓ การใช้ค่าเสียหาย มาตรา ๔๓๘ วรรคสอง เช่น หากทรัพย์ของเขาถูกทำลาย ในระหว่างที่ไม่สามารถใช้ทรัพย์ได้ ก็ควรได้รับค่าเสียหาย

“ค่าเสียหาย” แบ่งออกเป็น

- ชีวิต มาตรา ๔๔๓ ๔๔๕
- ร่างกายและอนามัย มาตรา ๔๔๔ – ๔๔๖
- เสรีภาพ มาตรา ๔๔๕ ๔๔๖
- ชื่อเสียง มาตรา ๔๔๗
- สิทธิอื่น ๆ มาตรา ๔๔๖ วรรคสอง
- ทรัพย์ มาตรา ๔๓๘ วรรคสอง

สังเกต “ค่าเสียหาย” นี้เป็นส่วนหนึ่งของค่าสินไหมทดแทน และเป็นประเภทของค่าสินไหมทดแทนที่กว้างที่สุด ทุกอย่างคือค่าเสียหาย แต่ค่าสินไหมทดแทนก็ไม่ได้มีแต่ค่าเสียหายอย่างเดียว

หลักในการพิจารณาค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงิน ตามมาตรา ๔๔๖

๑. ต้องเป็นค่าเสียหายนอกกองทรัพย์สิน
๒. ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินในการชดใช้ได้

กรณีที่ไม่มีข้อถกเถียง

คือ สามารถเรียกค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินได้ ได้แก่ ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อนามัย ชื่อเสียง เสรีภาพ เหล่านี้เรียกว่าเป็น ค่าเสียหายเฉพาะตัว

- ความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน : ทุกข์ทรมานจากพิษบาดแผล
- การตกใจ เสียขวัญ : ถูกสุนัขกัด สุนัขพัดและเหวี่ยงไปมาน่ากลัว
- สูญเสียความรื่นรมย์ในชีวิต : แขนขาดตีกอล์ฟไม่ได้
- สูญเสียความหวังในชีวิต อาจจะเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่า ผู้เสียหายมีความคาดหวังในตำแหน่งหน้าที่การงาน เช่น กำลังจะได้รับการแต่งตั้งในตำแหน่งนั้นๆ แต่เมื่อถูกทำละเมิดจึงไม่ได้รับการแต่งตั้ง แต่ก็ต้องเป็นกรณีที่มีความชัดเจนว่าจะได้รับแต่งตั้งจริงๆ ไม่ใช่แบบเลื่อนลอย

- เสียโฉม
- เสียเสรีภาพ
- เสียสุขอนามัย
- เสียชื่อเสียง เกียรติยศ
- เสียหายอันเป็นทฤษฎีธรรม ได้แก่ ถูกทำอนาจาร

กรณีศึกษา

โจทก์เป็นหญิงไปผ่าตัดลดขนาดหน้าอกที่โรงพยาบาลรามคำแหงจำเลย พอผ่าตัดไปได้ ๒ สัปดาห์ หน้าอกเกิดอักเสบมีน้ำหนองไหลออกมา เป็นเช่นนี้อีกหลายครั้ง จนโจทก์ตัดสินใจเปลี่ยนหมอและต้องเปลี่ยนโรงพยาบาลอีกถึง ๒ โรงพยาบาล หน้าอกจึงกลับมาเป็นปกติ

โจทก์ได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมานมากเป็นเวลาแรมปี จึงมาฟ้อง และชนะคดีในที่สุด ศาลฎีกาบอกว่า ถ้าหมอโรงพยาบาลรามคำแหงได้ผ่าตัดโดยใช้ความระมัดระวังจริงๆ แล้ว คงไม่ต้องให้แพทย์อีกตั้ง ๒ โรงพยาบาลมารักษา แปลได้ว่า ไม่ได้ใช้ความระมัดระวังตามวิชาชีพ จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทน

ค่าสินไหมทดแทนในฎีกานี้ ศาลฎีกาตัดสินให้ค่าสินไหมทดแทนในกรณีเจ็บปวดทุกข์ทรมานแก่โจทก์ และยังมีค่าเสียหายต่อจิตใจด้วย คือ การที่โจทก์เป็นโรคเครียด ต้องไปรักษาที่โรงพยาบาลราชวิถี เสียค่ารักษาไป ๕๐,๐๐๐ บาทนั้น เป็นผลจากการรักษาที่ไม่ดีของจำเลย (ศาลฎีกาเห็นว่ามี causation)

กรณีที่มีข้อถกเถียง

คือ กรณีที่มีการละเมิดถึงตาย จะเห็นได้ว่า ผู้เสียหายก็ตายไปแล้ว มี “ความเสียหาย” เกิดขึ้นแก่ทายาทหรือไม่? ความเศร้าโศกเสียใจ ความรักอาลัย ควรจะได้รับการเยียวยาหรือไม่ ?

** ประเด็นเรื่องกองทรัพย์สินไม่เป็นปัญหา และไม่นำมาพิจารณา **

** และมีข้อเท็จจริงยุติว่า ครอบครัวรักใคร่ปรองดองกันดี แต่กลับต้องมาตายไป **

มาตรา ๔๔๓ ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้น ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ ค่าปลงศพ รวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วย

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทน ได้แก่ ค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกิจการนั้นด้วย

ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้นทำให้บุคคลหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น

ค่าเสียหายต่อจิตใจ

เกรงว่าศาลจะปรับใช้กฎหมายได้ลำบาก และการนำสืบข้อเท็จจริงให้เห็นถึงความเศร้าโศกเสียใจนั้นจะเชื่อถือได้หรือไม่ และค่าเสียหายที่เกี่ยวข้องกับกองทรัพย์สินก็น่าจะ cover (ครอบคลุม) หรือเอามาช่วยผู้เสียหายได้อยู่แล้ว

กรณีทำให้เขาถึงตาย ความเสียหายต่อความรัก เศร้าโศก อาลัย แบ่ง
ออกเป็น ๒ กลุ่มประเทศ

กลุ่มประเทศที่ยินยอม ได้แก่

สวิสเซอร์แลนด์ ฝรั่งเศส จีน ญี่ปุ่น สหรัฐ (ส่วนน้อย)

กลุ่มประเทศที่ไม่ยินยอม ได้แก่

อังกฤษ เยอรมัน สหรัฐ (ส่วนใหญ่) ไทย

สังเกต ทำไมไทยจึงคิดไม่เหมือน จีน ญี่ปุ่น ทั้งที่ระบบครอบครัวน่าจะ
ใกล้เคียงกันมาก และเป็นเอเชียเหมือนกัน

คำพิพากษาฎีกาที่ ๗๘๙/๒๕๐๒

ภริยาถึงแก่ความตายเพราะละเมิด โจทก์เรียกค่าสูญเสียภริยา ศาลวินิจฉัยว่า
ค่าเสียหายทางจิตใจเพราะเกิดความว่าเหว่สูญเสียภริยาผู้เคยปฏิบัติให้ชีวิตโจทก์มี
ความสุข ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกร้องค่าเสียหายทางศีลธรรมในกรณีละเมิดทำ
ให้ถึงตายได้

คำพิพากษาฎีกาข้างต้น ศาลฎีกาก็ต้องตัดสินตามตัวบทกฎหมาย

ฎ. ๑๑๕๐ /๒๕๑๔ - กรณีทำให้เขาถึงตาย ต้องอยู่ในบังคับของ ม. ๔๔๓

ไม่มีบทบัญญัติอื่นที่บัญญัติให้มารดาเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อความชอกช้ำระกำ
ใจในเหตุที่ตนต้องสูญเสียบุตรได้

- ให้วิเคราะห์มาตรา ๔๔๓ ว่า ควรจะมีการแก้ไขมาตรานี้ โดยเพิ่ม
ค่าเสียหายอันมิใช่ตัวเงินหรือไม่ ?
- พื้นฐานของสังคมไทยให้ความสำคัญของสถาบันครอบครัว

ค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการลงโทษ (Punitive Damages)

ค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการลงโทษ หรือ ค่าเสียหายอันเป็นการลงโทษ คือ ค่าเสียหายที่นอกจากจะทำให้ผู้เสียหายได้รับชดใช้แล้ว ยังมุ่งที่จะลงโทษผู้กระทำละเมิดให้หลายจำ (เชิงปราบปราม) และเพื่อให้บุคคลอื่นไม่เอาเป็นเยี่ยงอย่าง (เชิงป้องกัน)

- ในระบบ Civil Law นั้นไม่มีหลักการเรื่องค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการลงโทษ เนื่องจากถือว่า ละเมิดนั้นเป็น **หนี้** จึงต้องมีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือใกล้เคียงกับฐานะเดิม ซึ่ง Concept ของกฎหมายก็ไม่มีค่าสินไหมทดแทนอันเป็นการลงโทษ ไม่เหมือนกับในกฎหมายอาญา
- ส่วนในระบบ Common Law ซึ่งมีการกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นเรื่องๆ ไป (case by case) โดยไม่สนใจว่าจะเป็น **“หนี้”** หรือไม่ เมื่อมีการทำละเมิดกันขึ้น ศาลก็จะเป็นผู้กำหนดว่าเสียหายกันเท่าไร ค่าเสียหายในระบบ Common Law จึงมีได้ ๒ ส่วนคือ
  - ค่าเสียหายทั่วไป และ
  - ค่าเสียหายอันเป็นการลงโทษ

Rookes V. Bernard ปี 1964 ได้วางหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายอันเป็นการลงโทษของศาลอังกฤษไว้ กล่าวคือ

๑. เป็นกรณีที่มีกฎหมาย (เช่น Act หรือพระราชบัญญัติ) กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าศาลสามารถกำหนดค่าเสียหายอันเป็นการลงโทษได้

๒. เป็นกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำละเมิดกับประชาชน หรือกระทำการขัดต่อรัฐธรรมนูญ

๓. เป็นกรณีที่ปรากฏว่า จำเลยผู้กระทำละเมิดคาดว่าจะได้รับประโยชน์จากการกระทำละเมิดมากกว่าที่จะต้องจ่ายค่าเสียหาย

เช่น จำเลยเป็นผู้ผลิตสินค้า และปรากฏว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Defective Product) และจำเลยก็รู้ แต่จำเลยก็ตั้งใจปล่อยสินค้านั้นออกสู่ตลาด เพราะเห็นว่าจะได้กำไรมากกว่าที่จะต้องจ่ายค่าเสียหาย

สังเกต

๑. การที่ศาลอังกฤษกำหนดหลักเกณฑ์เช่นว่านี้ ทำให้มีแนวโน้มไปสู่การลงโทษในทางอาญา เพราะในทาง Common Law ไม่มีการแยกว่าละเมิดในทางแพ่งเป็นเรื่องหนึ่ง จึงเห็นได้ว่า ศาลในระบบ Common Law มีความคล่องตัวกว่าในการกำหนดค่าเสียหายอันเป็นการลงโทษ และมีผลให้ความรับผิดชอบในทางละเมิดและในทางอาญาในระบบ Common Law มีความทับซ้อนกัน

๒. ระบบ Civil Law เช่น เยอรมันหรือฝรั่งเศสนั้น หากเป็นเรื่องการใช้อำนาจของรัฐแล้ว ก็จะมีพระราชบัญญัติที่มีโทษในทางอาญา แต่ในส่วนละเมิดในทางแพ่งนั้นก็ยังคงลักษณะพิเศษว่าเป็นหนี้ไว้

ค่าเสียหายอันเป็นการลงโทษในกฎหมายไทย

หลัก

- ไม่มีหลักการเรื่องค่าเสียหายอันเป็นการลงโทษไว้ แต่ในปี ๒๕๓๕ ได้มีความพยายามที่จะแก้ไข ป.พ.พ. ในส่วนค่าเสียหาย ในมาตรา ๔๔๗ ซึ่งเป็นเรื่องค่าเสียหายที่เกี่ยวกับชื่อเสียง และใช้ค่าเสียหาย ก็ได้มีความพยายามที่จะแก้ไขให้มีการกำหนดค่าเสียหายเป็น ๓ เท่าจากค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง
  - หลักว่าด้วยหนี้
  - มาตรา ๔๓๘ ?
  - พรบ.ความลับในทางการค้า พ.ศ. ๒๕๕๕ ในมาตรา ๑๓ (๓)บัญญัติว่า
“ในกรณีที่ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่า การละเมิดสิทธิในความลับทางการค้าเป็นการกระทำโดยจงใจ หรือมีเจตนาถ่วงถ่วง เป็นเหตุให้ความลับทางการค้าดังกล่าวสิ้นสภาพการเป็นความลับทางการค้า ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้ละเมิดจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษเพิ่มขึ้นจากจำนวนที่ศาลกำหนด”

ถือว่าเป็นกรณีที่ค่าเสียหายอันเป็นการลงโทษปรากฏในกฎหมายไทยเป็นครั้งแรก โดยกฎหมายพิเศษ ไม่ได้อยู่ในกฎหมายละเมิดตาม ป.พ.พ. และแม้จะมีคำว่าละเมิดก็เป็นเพียงละเมิดตามกฎหมายพิเศษเท่านั้น
  - พระราชบัญญัติความรับผิดอันเกิดจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย (Product Liability Law) ได้กำหนดเรื่องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการลงโทษไว้เช่นกัน
-